

**ДО 70-ЛІТТЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА
МИХАЙЛА СТЕПАНОВИЧА КЕЛЬМАНА**

Антоніна ТОКАРСЬКА

Національний університет “Львівська політехніка”,
професорка кафедри теорії права та конституціоналізму
Інституту права, психології та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук, професор
Antonina.S.Tokarska@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-0789-265X

ТЕОРЕТИК ПРАВА, МЕТОДОЛОГ І ЛІРИК

<http://doi.org/10.23939/law2024.44.370>

© Токарська А., 2024

Біографічний нарис про професора, доктора юридичних наук Михайла Кельмана окреслює віхи не лише життєпису особистості українця, але межовий відрізок поступу юриспруденції за три десятиліття незалежності сучасної України. Він покійно виносить на “суд людський” критику вікового вантажу історичної спадщини, відповідальності за створювані ідеї сучасності і спотворені псевдонаукою “аргументи”. Все це робиться методологічно обґрунтовано на основі авторської теорії аналізу методів, які запропоновані на етапі реформування юриспруденції з урахуванням вітчизняних і зарубіжних досягнень. Його праці – це плід активного з науковою правовою спільнотою розв’язання завдань, сформованих такими корифеями, як М. І. Козюбра, О. Д. Тихомиров, С. Гусарєв, П. М. Рабінович та ін.

Монографічна праця “Юридична наука як об’єкт методологічного дослідження” (2011) формує концепцію правової методології, інтегрування юридичної науки в сучасне соціально-гуманітарне наукознавство, правову практику.

Ключові слова: юриспруденція, методологія, педагогіка, спорт, поезія.

*З усіх скарбів знання – найкращий. Його не
можна ні вкрати, ні загубити, ні знищити.
Г. Сковорода*

Михайло Степанович Кельман, сімдесятиріччя якого фіксує нинішній календар, належить до покоління, що перетнуло дві епохи – ХХ і ХХІ століття, історія яких – це час надто складних подій життя кожного українця. У професора, доктора юридичних наук, професора кафедри теорії права та конституціоналізму ІІІІО НУ “Львівська політехніка” цей темпоральний вимір долі засвідчує зміст, труднощі із тягарем повоеєнних турбот багатодітних сільських сімей. А тому не обійтися нам без класичного ювілейного штампу. Виріс Михайло разом із трьома сестрами на Тернопільщині в бідній родині. Батькам довелося важко працювати, долучаючи на підмогу своїх дітей: батько – тракторист, мати була жінкою “спрацьованих рук”, працівницею дитячого садка.

Перша частина життя Ювіляра відображає тенденції визрівання особистості у суспільстві, що спонукало мислячих дітей до критичного бачення всього суперечливого буття і пошуку своєї долі у прийдешньому.

Дорогі серцю спогади дитинства Ювіляра лягають у щемливі поетичні рядки: “Знайомий ясен віти радо тулить, немовби щось благає уві млі... Це дім старий на розі рідних вулиць, святе для мене місце на Землі”.

Життєва позиція і світосприйняття вироблялися й засвоювалися разом із нормами поведінки. Значну роль у цьому відіграла для Михайла Кельмана сільська восьмирічка. І вдячний досі першій вчительці – Ярославі Дмитрівні Возьній, вчительці німецької мови – Лідії Андріївні Лазензі, вчительці математики – Романії Йосипівні Статкевич, вчительці історії – Ользі Володимирівні Завадівській, вчительці української мови – Марії Миколаївні Одрехівській, вчителюв трудовою навчання та фізичного виховання – Богданові Йосиповичу Статкевичу та директорові школи – Михайлові Петровичу Одрехівському, який викладав фізику. З усіх предметів найбільше припали до душі історія, фізика, українська мова, фізичне виховання. За словами Ювіляра, сільські вчителі віддано і захоплено вели дітей восьмирічної школи у світ незвіданого.

Закінчивши школу, Михайло вступив до залізничного училища, тепер коледж (ЛКТИ у Львові), в якому здобув свою першу спеціальність у сфері транспортних технологій. Під час навчання активно займався спортом, брав участь у культурно-освітніх заходах коледжу.

Після здобуття фахової освіти був скерований на роботу в управління Львівської залізниці. Цей диплом фактично дав путівку у доросле трудове життя.

Роки 1973–1975 – це служба в армії (спортрота, виконання нормативів майстра спорту з військового триборства). Після звільнення з її лав продовжив спортивну кар’єру на посаді інструктора Козівського районного добровільного товариства “Колос”. Відтак у рідному селі вів секцію з рукопашного бою, був членом футбольної команди. Одночасно Михайло став поціновувачем художньої самодіяльності, активно підтримував роботу драматичного гуртка. У виставах, із якими виступали не тільки у сільському клубі, а й на районних оглядах, йому доручали провідні ролі.

Наступний етап у житті позначений 1975 роком, коли Михайла зарахували студентом-заочником до Інституту фізичної культури та спорту, а вже 1976 року був запрошений на посаду інструктора зі спорту львівської фірми “Прогрес” і заводу гумових виробів.

Того ж року сталася знакова подія у житті М. Кельмана: 1978 року він був скерований на службу в органи внутрішніх справ Львівщини. Потрібні знання набував від 1984 до 1987 р. як слухач Київської вищої школи МВС, після чого повернувся на службу в УВС України у Львівську область.

З 1988 року розпочинається педагогічна кар’єра викладача, а пізніше як начальника курсу спецшколи підготовки керівного складу МВС України. Трудовий стаж започатковував у Львівському державному університеті внутрішніх справ, в якому працював із 1993 року: викладач, старший викладач кафедри загальноправових дисциплін, доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права, а з 2011 року до червня 2013 року – завідувач кафедри загальної теорії держави і права; з липня 2013 року – на посаді завідувача кафедри теорії та історії держави і права. Загальний стаж науково-педагогічної роботи у вищих навчальних закладах III–IV рівня акредитації Михайла Кельмана становить близько 40 років. Об’єктом його науково-педагогічної діяльності від початків праці як викладача стали навчальні курси “Теорія держави і права”, “Проблеми теорії держави і права”, “Проблеми теорії права”, “Методологія сучасного правознавства”.

До основних здобутків належать: 1) Загальна теорія права (1998); 2) Загальна теорія держави (1997); 3) Загальна теорія права (з схемами, кросвордами, тестами) (2002); 4) Загальна теорія права і держави (2002); 5) Теорія держави і права (2003); 6) Загальна історія держави і права (2008); 7) Загальна історія держави і права (2016); 8) Загальна теорія держави і права (2018), 9) Загальна теорія права (вид. 6-те) (2020) і вид. 7-ме (2023), 8-ме (2024).

З метою кристалізування власних концептів методології правничої науки у науковий обіг уведено здобутки вітчизняних та зарубіжних учених-попередників. Горизонти способів дослідження виходять поза межі теорії та історії держави і права. Вони сягають точок прихильності вченого до філософії і психології. Зміни завжди мають вибудовуватися на рефлексіях органічного поєднан-

ня різноспрямованих сучасних наук, які відкривають мисленнєві глибини міждисциплінарних концептуальних відкриттів. Ідеться про активну публікаційну діяльність у зарубіжних виданнях (п'ять статей).

Кожний життєвий поступ Михайла Кельмана віддзеркалює активну, сформовану ще в родинному колі позицію праці на благо сім'ї і суспільства. І ніколи його не покидала відданість національній ідеї і того, як сформувати шлях вільного і справедливого суспільства, з його належним культурним і духовним розвитком. Не завжди це торування доріг було без перешкод. Політичні перехрестя подекуди зводили всі попередні зусилля до духовного і морального виснаження. Однак наполегливість ювіляра долала труднощі із крахом соціалістичних ідей.

Незалежність і обраний шлях демократичного розвитку України вселив нову енергію і відданість новим ідеям. Стрімко змінилися парадигми нової епохи, однак її минуле давалося взнаки: неоднакові підходи до оцінювання пережитого змушували щоразу повертатися до питання про те, якою була історія нашої держави, як формувалися засадничі підходи до непересічних цінностей демократії – свободи, справедливості і рівності. Новітня історія постала як час осмисленого пошуку методів досягнення ідей, які виводили б український народ на шлях утвердження права у суспільстві, без якого воно не може трансформуватися як досконалий організм. Лише з таким способом мислення – активно змінюваний й істинно конструктивний – можна було, на думку науковця, досягати високих істин служіння своєму народові, у побудові новітніх ідей науки і держави загалом.

М. Кельман активно працює над розвитком юридичної науки у сфері розробки проблем загальнотеоретичного правознавства, теорії державознавства, конституційного права.

2001 року захистив дисертацію, здобувши науковий ступінь кандидата юридичних наук із теми “Конституційний контроль як засіб захисту конституцій національно-правових систем континентального права” за спеціальністю 12.00.02 – “Конституційне право”. 2002 року М. Кельману було присвоєно вчене звання доцента, вчене звання професора здобув 2012 року.

2013 року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему “Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку” за спеціальністю 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень”.

Плідно співпрацює з молодими науковцями, підготувавши 16 кандидатів юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень”.

М. Кельман є автором та співавтором понад 150 наукових та науково-методичних праць з проблем теорії держави і права, конституційного права, в т. ч. монографій, підручників, посібників з курсу “Теорія держави і права”. Наукові праці професора М. С. Кельмана відзначаються високим рівнем наукової аргументації, академічною етикою науковця. У його здобутках висвітлено низку важливих питань методології сучасного правознавства як самостійного напрямку юридичної науки, визначального фактора розвитку її предмета і методу. Досліджено історичні етапи й особливості процесу формування правничої науки на основі аналізу еволюції наукової свідомості та становлення методологічних традицій, розглянуто сутнісні особливості об'єкта і предмета наукових досліджень.

2021 року Указом Президента Ювілярові присвоєно почесне звання “Заслужений діяч науки і техніки України”.

На науковій ниві Михайло Степанович активно співпрацював і співпрацює в дослідженні найрізноманітніших правових проблем із такими видатними вченими, як: В. В. Копейчиков, М. І. Козюбра, В. Ф. Погорілко, М. Г. Кульчицький, В. К. Гришук, Н. М. Крестовська, Н. М. Пархоменко, В. М. Стратонов, І. Г. Білас, М. Г. Патей-Братасюк, С. Д. Гусарєв, А. С. Токарська, О. Д. Тихомиров, О. В. Шмоткін, Ю. Н. Ведерніков, Л. А. Луць, Ю. М. Оборотов, А. Ф. Крижанівський, А. М. Колодій, А. П. Заяць та інші.

Ніколи ще вчений не зупиняв свого бажання росту в науковій сфері. 2018 року (березень, квітень, травень) проходив стажування у Польщі (Державний університет імені Яна Кохановського), що сприяє появі нових творчих ідей у галузі права.

Комунікабельність і поцінування дружньої підтримки колег дають змогу постійно розвивати контакти з науковцями Києва, Харкова, Одеси, Тернополя, Івано-Франківська.

Системна праця та вміння досягати успіху на кожному життєвому етапі не залишалися поза увагою. Кожне скерування науковець і педагог використовував як посилене випробування і перевірку свого фізичного гарту.

1986 року брав участь у ліквідації наслідків Чорнобильської аварії. Отримав державну нагороду (Медаль “30 років аварії на ЧАЕС”. Пам’ятний нагрудний знак “За мужність” Чорнобильська трагедія) і статус ліквідатора. Наступне державне завдання виконував у 1989–1990 рр. з охорони громадського порядку у Нагірному Карабасі та у столиці Азербайджану м. Баку. Відповідно до законодавства України, М. С. Кельману було присвоєно статус ветерана війни – інваліда війни та нагороджено медаллю “За охорону громадського порядку”.

Кожна сторінка літопису вченого-правознавця, методолога і педагога позначена особливою гордістю. Саме такою є спортивна стежа, започаткована ще в школі.

М. С. Кельман має особливі успіхи у спорті, не раз виборював призові місця: перше місце на спартакіаді у м. Запоріжжі з настільного тенісу (1967 р.); друге місце на першості з бігу на 1 тис. м, м. Козова (1968 р.); друге місце на обласних змаганнях серед школярів, м. Тернопіль, біг на 5 тис. м (1968 р.); друге місце в забігу на 3 тис. м у першості ДСТ “Колос”, м. Тернопіль (1969 р.). Володар спортивних розрядів легкої атлетики, настільного тенісу, гирьового спорту, вільної боротьби, боксу. Основну увагу присвячував спортивному багатоборству (1-й розряд). Інструктор зі спорту ДСТ “Авангард” (1971–1979 рр.). Учасник районних, міських, обласних, республіканських, міжнародних змагань. Нагороджений грамотами, дипломами, нагрудними знаками та медалями. 1975 року виконав норматив майстра спорту з військового триборства (Центральна Рада Союзу спортивних товариств і організацій).

М. С. Кельман – учасник першості середніх навчальних закладів м. Львова; першості УРСР (1976 р.); першості Волині (1976 р.); першості обласної ради ДСТ “Колос” (1977 р.); першості “Динамо” (1978 р., 1980 р., 1982 р., 1983 р.).

Однак цим переліком не вичерпується хист душі і серця педагога й науковця. Гордість ювіляра – його велика родина, в якій Михайло Степанович особливий помічник із батьківською турботою від найстарших до наймолодших у родині – дружина Лариса – вірна опора і натхненниця, педагог за освітою. Донька Лідія – кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції, викладач Львівського державного університету внутрішніх справ. Таку ж долю, як тато, обирає і син Ростислав – аспірант ІІІІО Національного університету “Львівська політехніка”.

Тому і кредо життя М. С. Кельмана сформоване ним у поетичних рядках:

У сім’ях один одного цінуйте!

Не знаєм бо, що завтра принесе

Любов і доброту щодня даруйте

І часом дорожіть понад усе.

Бажання досягнути філософські істини життя, захопленість літературою, а саме поетичними творами – це те, що ювілярові додає сили. Таким є кожне знайомство із відомими людьми – публіцистом, письменником і громадським діячем Євгеном Сверстюком, піснярем Вадимом Крищенком, членами Спілки письменників України Михайлом Слабошпицьким, Володимиром Захожим та ін.

Однак одвічний біль воєнного лихоліття не полишає шляхетного еста душі вченого із твердою вірою в перемогу нашої величної України. З цією переконаністю щодня професор іде в аудиторію до студентів, магістрів та аспірантів із єдиним побажанням “хай Бог помагає”!

Антоніна Токарська

Підтримка своїх і чужих дітей укладається в настанову великого Платона: “Дбаючи про щастя інших, ми знаходимо своє щастя”.

У БІОГРАФІЧНОМУ НАРИСІ ВИКОРИСТАНО МАТЕРІАЛИ

1. Збірник на пошану професора Кельмана Михайла Степановича. Львів: ПАІС, 2014. 74 с.
2. Загальна теорія держави і права. Тернопіль: Тернограф, 2024. 797 с.

REFERENCES

1. *Zbirnyk na poshanu profesora Kelmana Mykhaila Stepanovycha* [Collection in honor of Professor Mykhailo Stepanovych Kelman]. Lviv: PAIS, 2014. 74 p.
2. *Zahalna teoriia derzhavy i prava*. [General theory of state and law]. Ternopil: Ternohraf, 2024. 797 p.

Дата надходження статті: 30.09.2024 р.

TO THE 70TH ANNIVERSARY OF PROFESSOR MYKHAILO STEPANOVYCH KELMAN

Antonina TOKARSKA

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Professor of the Theory of Law
and Constitutionalism Department,
Dr. Habil. (Law), Full Professor
Antonina.S.Tokarska@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-0789-265X

LEGAL THEORIST, METHODOLOGIST AND LYRICIST

The biographical essay about Professor, Doctor of Law Mykhailo Kelman outlines not only the milestones of the life of a Ukrainian personality, but also the boundary segment of the progress of jurisprudence over the three decades of independence of modern Ukraine. He humbly brings to the “human court” the criticism of the age-old burden of historical heritage, responsibility for the ideas of the present and “arguments” distorted by pseudo-science. All of this is done methodologically soundly on the basis of the author’s theory of analyzing the methods proposed at the stage of reforming jurisprudence, taking into account domestic and foreign achievements. His works are the fruit of active cooperation with the scientific legal community in solving the problems formed by such luminaries as M. I. Kozubra, O. D. Tikhomirov, S. Husarev, P. M. Rabinovych and others.

The monographic work “Legal Science as an Object of Methodological Research” (2011) forms the concept of legal methodology, integration of legal science into modern social sciences and humanities, and legal practice.

Keywords: jurisprudence, methodology, pedagogy, sports, poetry.